

5 | JE LICHAAMSTAAL ONDERSTEUNT DE VERTELLING EN DRAAGT BIJ TOT VERHAALBEGRIP.

7 | DE VERTELLER IS DE BRUG TUSSEN HET VERHAAL EN DE LUISTERAAR.

6 | JE MIMIEK ONDERSTEUNT DE EMOTIE, DIT WAKKERT DE EMPATHIE VAN DE KIJKER AAN.

8 | SCHUIF HET GORDIJN LANGZAAM WEER DICHT. KIJK JE PUBLIEK AAN EN NEEM TIJD VOOR REACTIES.

Kyōkan

HET DELEN VAN GEVOELEN

Een mama vertelde me na een vertelling dat haar dochter doorgaans geen minuut kan stilzitten of zwijgen. Haar zeer slechtziende dochter was vlak voor mijn vertelkast gaan zitten. Ze was erg betrokken bij het verhaal en volgde geconcentreerd de gebeurtenissen. Prinses Arabella toverde kleuren en betoverde haar. Ze bleef zitten en vroeg, toen het gordijn weer voor de vertelplaten was geschoven, of ik nog een verhaal had. Het kamishibaiconcept sprak tot dit dynamische meisje. Er gebeurde zoveel in haar verbeelding dat ze geconcentreerd en rustig bleef.

Dat is de magische kracht van de kamishibai. Het publiek wordt het verhaal ingezogen en beleeft het samen met anderen. In Japan benoemen ze dit *Kyōkan*, wat het delen van gevoelens betekent.³ Noriko Matsui⁴ benadrukt in zijn boek *How to perform Kamishibai* het belang van het uitschuiven van de vertelplaten. Zo trek je het verhaal de echte

wereld in. De lijn tussen de wereld van het verhaal en de echte wereld is flinterdun. Het is heerlijk om deze grens te bespelen.

Zo vertelde ik het verhaal *Het circusschip* (Chris van Dusen, Gottmer, 2011) en sprongen enkele kinderen enthousiast op om de vertelplaat waarop de dieren zich verstopt hebben van dichtbij te bestuderen. Ik fluisterde dat ze de dieren niet mochten verraden, dat zij beter zouden zoeken dan meneer Venijn, een van de personages. Een jongen schrok op, keek om zich heen en zocht verward naar meneer Venijn. 'Is meneer Venijn hier?' Hij stelde zichzelf meteen gerust. 'Nee, dat kan niet. Die zit in het verhaal.'

Het samen beleven, het magische gevoel van de vertelling met de prachtige platen zindert niet alleen bij de luisteraars na, maar geeft ook de verteller een voldaan gevoel. Het werkt verbindend.

³ Zie Kamishibai. *De magie van het vertelkastje* p. 10 en de inleiding in *How to perform Kamishibai Q & A*, Noriko Matsui, Doshinsha, Tokio, 2008

⁴ Auteur van *How to perform Kamishibai Q & A*

Vertellen of voorlezen?

De kamishibai is een uitstekend hulpmiddel om interactief te vertellen of voor te lezen. Je kunt inspelen op spontane reacties van kinderen, je kunt gericht open vragen stellen over het verhaal of laten voorspellen hoe het verhaal afloopt. Zorg ervoor dat je niet te lang en te ver uitweidt. Koppel steeds terug naar het verhaal. De verteller is de brug tussen het verhaal en zijn luisteraars. Maak geen bungeesprongen op die brug ... Door je publiek bij het verhaal te betrekken, werk je aan het wij-gevoel of kyōkan.

Voor een totale literaire beleving is het belangrijk de tekst voor te lezen zoals de schrijver die heeft neergepend. Is de tekst te lang of te moeilijk voor je doelgroep of kies je voor een meertalige vertelling dan kun je ook vertellen bij de platen.

Indien er ruimte is om het verhaal vaker te vertellen – jonge kinderen houden van herhaling – kun je geleidelijk meer naar de originele tekst toewerken waardoor je op een vanzelfsprekende manier aan taalontwikkeling werkt.

Doelgroep jong en oud

Het mooie is dat deze vertelvorm echt voor iedereen werkt. Er zijn kamishibaiplaten van zeer uiteenlopende verhalen beschikbaar: voor peuters in een kinderdagverblijf, kleuters, lagereschoolkinderen, secundair en volwassenen NT2 onderwijs⁵. De vertelvorm sluit aan bij de mondelinge verteltraditie die in veel culturen leeft. Zelf nam ik mijn kamishibai regelmatig mee naar de klas toen ik les gaf aan anderstalige nieuwkomers in OKAN⁶. De kamishibai was een enorm hulpmiddel om mijn analfabete leerlingen (12-18 jaar) bijvoorbeeld te laten ervaren hoe een verhaal is opgebouwd: met een begin, een midden en

een einde. Zo leerden ze hun eigen verhaal over te brengen en nam hun zelfvertrouwen om iets te zeggen toe.

Het is ook fijn als ouders samen met hun kind een verhaal beleven. Nodig de ouders in het kinderdagverblijf of peuterklas uit op een vertelling, of maak gebruik van de kamishibai om over de dag van de kinderen te vertellen: maak foto's van de kinderen en print ze af op A3-bladen om ze in de kamishibai te laten zien en erbij te vertellen. Je brengt de ervaringen van de kinderen op een feestelijke manier over en je biedt ouders houvast als ze vragen hebben.

⁵ NT2: Nederlands als tweede taal

⁶ OKAN: Onthaalonderwijs Anderstalige Nieuwkomers: zie www.ond.vlaanderen.be/onthaalonderwijs/

Talensensibilisering

Of je nu in een kleine of grote stad woont, tegenwoordig word je omringd door een grote talendiversiteit. In de kinderopvang, op elke school zijn er kinderen die een andere thuistaal spreken. Via talensensibilisering worden kinderen gevoelig gemaakt om zich open te stellen voor die grote talendiversiteit. Ook de kamishibai kan bijdragen aan die talensensibilisering.

Het ABC-huis in Brussel organiseert regelmatig familieweekends. We bezochten het huis met ons gezin. Een man en een vrouw maakten gebruik van *hyōshigi*: ze klaptten ritmisch twee houten klappers tegen elkaar en zongen: 'Hai hai kamishibai'. Onze jongste zoon huppelde meteen achter hen aan en zong mee. In een klein zaaltje gingen we op de grond zitten. Vooraan stond het houten theater opgesteld. De man en de vrouw gingen elk aan een kant naast het theater zitten. Ze vertelden een verhaal over reuzen op een eiland. Zij in het Nederlands, hij in het Arabisch. We genoten van de klankkleur en het ritme van beide talen. Vaak herhaalde woorden in het Arabisch bleven ons bij. Het was een gezellig

voorbeeld van een meertalige vertelling, zoals uitgewerkt in de bibliotheeksuggesties van het project O Mundo.⁹ Bij drie verhalen uit de eerste reeks van O Mundo werden kamishibaivertelplaten gemaakt. Die zijn erg mooi als verhaal op zich, maar het is toch bijzonder en verbindend als deze verhalen behalve in het Nederlands ook in de oorspronkelijke taal verteld en beleefd kunnen worden.

In de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers van het Technisch Berkenboom Instituut Sint-Niklaas strijken kinderen van over heel de wereld neer. Sinds een paar jaar hebben ze daar een prachtig participatief bibliotheekproject. Ze gaven hun leerlingen de opdracht verhalen te verzamelen bij hun familie. Verhalen over dromen en over vriendschap. Uit al die verhalen maakten de leerlingen zelf een selectie. Deze verhalen werden boeken: meertalige prentenboeken met bijbehorende kamishibaivertelplaten.

Zo is de kamishibai een krachtig en verbindend middel om mensen en verhalen samen te brengen en onze blik op de wereld te verruimen.

⁹ O Mundo: een project van Iedereen Leest www.omundo.be/

Concreet

AAN DE SLAG MET ENKELE VERHALEN

De voorbeelden uitgewerkt in deze gids illustreren hoe verhalen voor verschillende doelgroepen kunnen worden ingezet. Je kunt van de verhalen genieten, maar er ook (en vooral) mee aan de slag gaan. De suggesties bieden slechts één invalshoek en kunnen inspireren om nog meer invalshoeken te ontdekken. Pas de ideeën aan de doelgroep aan.

Werk je met anderstalige nieuwkomers? Evalueer dan goed de beginsituatie. Wat is hun voorkennis? Welke nieuwe woorden en begrippen komen in het verhaal aan bod? Leg deze op voorhand uit en oefen de nieuwe woordenschat speels in met behulp van foto's, tekeningen (eventueel fragmenten uit de vertelplaat) en concrete voorwerpen.

Onder de suggestie staat telkens: *Op de leestafel*. Daar staan titels van andere boeken die aansluiten bij de inhoud of het thema van het verhaal. Ze zorgen voor extra verdieping of zijn een leestip voor wie graag zelf verder wil lezen.

De grote reis van kleine schildpad

TEKST: INGE BERGH & INGE MISSCHAERT, ILLUSTRATIES: KRISTINA RUELL

INHOUD

Het Afrikaanse jongetje Yomi is heel ziek. Zijn mama gaat met hem op weg naar het ziekenhuis. De tocht duurt dagen. Mama en Yomi wandelen en liften mee met een vracht-

wagen en een minitaxi. Ondertussen vertelt mama een verhaal over Yomi's knuffel die zijn droom probeert waar te maken.

INTRODUCTIE

Leid het verhaal in met een kringgesprek. Wie is er ooit flink ziek geweest? Wat had je toen? Ben je naar de dokter geweest? Of is de dokter bij jou gekomen? Hoe was dat? Als je naar de dokter gaat, ben je dan lang onderweg? Als je naar de apotheek gaat, moet je dan ver lopen of rijden? Als wij ziek zijn, kunnen we meteen naar de dokter en om medicijnen bij de apotheek.

Leeftijd: 4+

Doelgroep: kleuters / lagere school (eerste graad)

Doel/thema: weten dat medische hulp niet altijd en overal voor iedereen vlot voorhanden is. Weten dat de moeder-kindband universeel is. Dromen durven volgen en waarmaken.

Dat is niet overal in de wereld zo. In sommige dorpen in verschillende Afrikaanse landen moeten mensen soms vele dagen reizen om naar een dokter of ziekenhuis in de stad te gaan. In dat ziekenhuis is er dan vaak maar één dokter voor heel veel patiënten. De familie moet helpen bij de verzorging van de patiënt door eten te maken, de zieke te wassen en de lakens te verschonen.

VERTELLING

Vertel het verhaal met de kamishibai. Laat na de vertelling ruimte voor reacties en speel daarop in.

VERWERKINGSACTIVITEITEN

Het verhaal bestaat uit twee verhalen: de reis van Yomi op weg naar het ziekenhuis en het verhaal van zijn schildpad die wil leren vliegen. Schuif de vertelplaten na de eerste vertel-

ling opnieuw in de kamishibai en vraag aan de kinderen om te vertellen wat er op de vertelplaten te zien is. Hoe reist Yomi? Te voet, op de rug van een ezel, in de laadbak van een truck, in een taxi. Volg ook de knuffel-schildpad van Yomi. Wat gebeurt er met hem? Bekijk de kledij van de vrouwen. Ze dragen jurken met allerlei patronen in verschillende kleuren. Breng verschillende Afrikaanse stoffen of het spel Batabanga van Djeco mee naar de klas. Bekijk de patronen. Vraag de kinderen hun knuffel mee naar school te brengen. Laat de kinderen op A3-tekenpapier hun knuffel tekenen/schilderen maar met Afrikaans geïnspireerde patronen, of met een Afrikaans patroon langs de rand van de tekening, als kader. Schuif alle tekeningen in de kamishibai en laat elk kind bij zijn tekening vertellen over zijn knuffel.

Zie ook: http://www.kjv.be/begeleiders/docs/1314/1_degrotereisvankleineschildpad.pdf

SUNJATA

Pieter Embrechts (tekst), Sabien Clement (ill.), Lannoo, 2008

(verhaal te beluisteren op dubbel-cd)

Sunjata is de legendarische stichter van het koninkrijk Mali, de grootste koning van een eeuwenoude dynastie die vele volkeren verenigde op het Afrikaanse continent. Zijn persoonlijke strijd als vluchteling door West-Afrika tegen haat en vernederingen werd door vele Jali's mondeling overgeleverd als een heldenepos over recht en onrecht, over broederstrijd, over trouw, liefde en vriendschap. Dit luisterspel op dubbel-cd is een mix van vertelling, muziek en zang.

RAF

Anke de Vries (tekst), Charlotte Dematons (ill.), Lemniscaat, 2008

(ook verkrijgbaar als kamishibai)

Benjamin en Raf, zijn knuffelgiraf, zijn onafscheidelijk. Op een dag verdwijnt Raf en is Benjamin ontroostbaar. De volgende dag klepert de brievenbus, met daarin een postkaart van Raf uit het verre Afrika. Hij zit er in de hete woestijn. Dag na dag volgen kaart na kaart, waarop je Rafs avonturen mooi kan volgen.

HET KLEINE MEISJE DAT DE OLIFANTEN WOU ZIEN

Sylvain Victor, L'Atelier du Poisson Soluble, 2013
Bewerking tot kamishibai: Art Basics for Children. Nina reist naar Afrika. Ze komt aan in het land van haar tante Akwa en vraagt meteen waar de olifanten zijn. Tante stuurt haar naar de winkel van meneer Kouakou, die haar op zijn beurt weer ergens heen stuurt. Nina trekt van hier naar daar, maar krijgt geen olifant te zien.

DE JONGEN, DE NEUSHOORNOGEL, DE OLIFANT, DE TIJGER EN HET MEISJE

Peter Verhelst (tekst), Carll Cneut (ill.), De Eenhoorn, 2015

De hoofdfiguur in dit verhaal moet een ritueel ondergaan om een man te worden. Helaas moet hij de rite onderbreken omdat hij beseft dat er in zijn dorp iets aan de hand is. Hij wordt geconfronteerd met een groot verdriet, en hij moet een manier vinden om de overgang van jongen naar man te kunnen afmaken.

WONEN ER BEREN IN AFRIKA?

Satomi Ichikawa, Christoffor, 2010

Maalik woont met zijn familie en dieren in een dorp ergens in Afrika. Op een dag brengt een terreinwagen vol toeristen een vluchtig bezoek aan Maalik en zijn familie. Er is een meisje bij, van Maaliks leeftijd, met een knuffelbeer. Maalik heeft zo'n dier nog nooit op de savanne gezien. Als het bezoek er weer vlug vandoor gaat, ontdekt Maalik het diertje op de grond. Snel rent hij de auto achterna.